

Респондент: Талалай Ігор Вікторович, (25 років).

Хто записав: провідний редактор
(з видавничої діяльності та сайту)
інформаційно-видавничого відділу

Національного музею Голодомору-геноциду

Любов Гоцуляк.

Дата запису: 23.08.2022 року.

Спосіб проведення інтерв'ю: аудіодзвінок.

...Давайте по черзі розбиратись.

Добре.

Так. Мене звати Ігор. Талалай Ігор Вікторович, да. Так треба, чи як?

Так, так.

25 років. Які там ще були питання?

І... звідки Ви?

З міста Дніпро.

З міста Дніпра ?

Так.

Так. І найперше, банальне питання, як розпочався ранок 24-го лютого особисто для Вас?

Ааа, особисто для мене?.. Круто, це перше питання, яке чую, подібного роду, насправді, тому що його ніхто не задавав.

Як так?..

Ми 24 лютого знаходилися в командуванні по роботі в місті Харкові на... в районі Салтовки. Тобто, ми жили прям... будинки були на окруж... майже на окружній дорозі, яка вже виходила на оце місто, яке перше розвалили, розбомбили. Не пам'ятаю, як воно знахо... І ми прокинулись тоді від того, що дом просто жорстко трясє. В самому місті, здається, прильотів не було, але зрозуміло, що це вторгнення. Мене ще тоді так глюкануло, я думаю: «Та не, пацани, це витяжка: вітер в витяжку залітає і бахає», спросоння.

Зібрали речі, поїхали на виїзд з міста і бачили, як падав десант, насправді, в Харків. Оці, знаєте, білі кульки, які летять групкою невеличкою. От, це я чітко пам'ятаю. І ми тоді ще сперечались, я кажу: «Це десант». Вони кажуть: «Та ні, який десант?». Ну, ми до кінця не могли, не могли повірити, що це реально прям повномасштабне вторгнення. Десь так.

А Ви були разом із колегами?

Да, були. Нас було троє.

І куди ви вирушили?

В Дніпро.

Назад додому, так, поїхали?

Да, я наполягав на цьому, щоб ми поїхали тоді з міста Харків, бо нам тут їхати до Дніпра 2-3 години, 200 кілометрів, це не так багато, але це набагато безпечніше було би, ніж залишатись в Харкові, я вважав так. Бо мої побратими казали, що, та, можливо, це паніка, можливо, вони нас... навмисно це намагаються, там, розжигти паніку серед населення. Давай, може, залишимося, там, на якийсь певний термін, подивимось, що, що відбувається. Я кажу: «Не, ми їдем в Дніпро, і потім, якщо все спокійно, повертаємось».

А чому так наполягали?

Ааа... В мене таке відчуття було, що я краще посиджу в Дніпрі, зрозумію всю ситуацію, яка коїться в країні, і тільки після цього, ну, я буду продовжувати свою діяльність в тій роботі, в якій ми займалися.

А чим ви займалися?

Ми проектували, розробляли і монтували меблі.

А, я так розумію, вранці, десь там, плюс-мінус п'ята-шоста прокинулися, так?

Да, без п'ятнадцяти п'ять прокинулись.

І відразу зібралися і виїхали, правильно?

Да, але вот водій наш... Ну як – керівник, водій, там, – ще посуд стояв мив, сміття збирав, бо він такий педантчик трохи. І казав, що... а, а якщо, там, ну, все нормально, то про нас люди погано подумують. *(Сміється)*.

Молодець. А скажіть, будь ласка, коли виїздили уже з міста, великі затори розпочиналися?

Великі затори були вже в місті, заправки вже були переповнені, вже були скоєні багато ДТП-шек, люди вже стояли, не знали, що їм робити. Машини биті вже виїжджали з Харкова тоді, це я чисто пам'ятаю, що три «битка» були... їхали по трасі з Харкова. Затор був, тобто там був, виїзд, здається, три-чотири полоси, але машини їхали настільки кучно, що поло... ря... ряди формувались, там, від п'яти рядів на виїзд. І вони... така струя входила в дорогу всього з дві полоса... в дві полоси. І ми зрозуміли, що тоді, ну, дуже складно буде виїхати. Таким чином ми звернули на просьолочні дороги і поїхали через села. І вже була максимально плотна колона, яка рухалась отак-от, там, пару метрів одна від однієї машини. Багато людей виїжджало, максимально.

А коли приїхали до Дніпра, які були дії далі?

Особисто в мене?

Так.

Я до дівчини поїхав, бо я, ну, трохи скучив за нею тоді. У мене були свої певні плани на цей день. *(Сміється)*.

Я зрозуміла. Далі, я так розумію, Ви розпочали волонтерити, правильно?

Да. Я почав... поїхав... я... так...

Зв'язок поганий, перериває...

По-перше... Ні-ні-ні, це я не міг сформулювати думку, все о'кей.

Ага.

Я... поїхав додому. Влад 26-го числа вже був в ТРО, 25-го записався – 26-го вже був в ТРО. А... наступний мій напарник був... ааа... 27-го записався – 28-го був в ТРО. Я вирішив, що я не хочу поки що в ТРО, дав про себе знати, не пішов записуватись, бо в більшості повірив людям, які казали, що, ну, нема там що робити, бо беруть, по-перше, більш старше, старше покоління і в пріоритеті – з досвідом. Я подумав, що свій час витратити в цьому напрямку не потрібно, і поїхав, забрав авто, яке стояло тоді на СТО після ДТП. Я його дозбирав повністю... ну, як повністю, там треба було повставляти сидушки, скло повставляти, таке... Забрав автівку з СТО-шки і поїхав тоді на Харків. Це приблизно перше-друге, мабуть, березня, може, третє.

А автомобіль був Ваш, особистий?

Ні, був оцього Влада, який 26-го вже був в ТРО.

І Ви поїхали до Харкова уже з якимись продуктами, речами чи просто?..

З колоною пацанов... ну, хлопців, які організували там евакуацію. Ну, по можливості, ми багато... ну, ну, гуманітарки багато не брали з собою. Було багато бажаючих людей відвезти гуманітарку, але ми... ну, особисто я тільки двічі, там, взяв саме речі і, там, і їжу, там, таке... Хоча було багато людей, які хотіли це передати.

А в сенсі двічі? В двох людей, не зрозуміла?

Саме гуманітарну допомогу, саме їжу туди людям, в Харків відвозив. Але, ну, у нас була ціль трохи інакша, у нас була ціль – не привезти туди гуманітарку, у нас була ціль – евакуювати звідти людей.

Я зрозуміла. Тобто виходить Ви їхали, аби евакуювати людей, але коли виїздили з Дніпра, все-таки якийсь одяг, продукти взяли? Так?..

Ну, да. Але в більшості випадків не брали нічого.

В більшості випадків. Тобто їздили Ви до Харкова не один раз, так?

Не, не один раз. Нууу, орієнтовно разів 10.

Наскільки це було систематично? Поїхали, привезли, відвезли, поїхали знову?

Систематично – ми о восьмій збираємося на запасі, або о сьомій, а о восьмій виїжджали, здається, і колоною і їхали, да. Ну, більше тижня ми катались так туди.

Тобто щодня?

Да. Ну, можливо, там, брали один день, там, перерви якоїсь.

І це, виходить, вас колона, кажете? Було декілька людей, так, таких?

Так... колона десь була, машин 12-15, приблизно так.

А як Ви... де Ви взагалі там збиралися, куди саме їхали, яки... яким оголошували попередньо, завчасно? Чи повідомляли людям, звідки будете їх забирати, яким чином взагалі от організація сама відбувалася?

Я в це сильно не заглиблювався, але для того, щоб було більш-менш безпечно, людям було оголошено, що буде така-то... в такий-час такі-то автівки приїдуть, аби забрати людей, які хочуть покинути це місто. Попередньо потрібно було пройти перевірку документів, тобто скинути координатору свої документи, або прізвище, ім'я, по батькові, шоби це, знаєте, не було таке, що ми виїжджаєм з Харкова, а там якась ДРГ, група сидить або, там, активісти проросійські, наприклад. Заради нашої безпеки. І перевіряли документи, ну, безпосередньо в машині.

Тобто виходить, що у Вас був якийсь, скажімо...

Координатор.

Так, да, координатор.

Так.

...І він... він попередньо ознайомлювався із документами, так?

Ну, приблизно, да. Там була група, здається, декілька груп, в яких оголошувались переї... перевезення. І от певна кількість людей, шоб не було, знаєте, «живої черги», і того, там, шоб не було бійок і так далі, був певний перелік людей, і цей певний перелік людей, якби, завантажувався в конкретний час.

Я зрозуміла. І більше тижня, Ви кажете, так їздили, так?

Так.

А що, що сталося далі? Що було далі?

Далі якось люди перестали, ну, якби, не те що я можу впевнити, запевнити в тому, що переста... закінчились бажаючі виїжджати, тобто, ну, але тенденція над... сильно знизилась і ми крайній раз, коли їхали в Харків, взагалі половина колони розвернулася перед Харковом, бо... нікого не було. Тобто, частина машин заїхала в Харків, забрала людей і вони вже були наполовину поро... наполовину порожні люди, машини точніше. А інша поло... частина колони поїхала поро... порожня. Тому, тому перестали їздити.

А скажіть, будь ласка, скільки десь приблизно людей евакуювали за цей час, за цей тиждень?

Саме я?

Ну, взагалі колона. Колона, і, якщо знаєте ?...

Колона? Ну, дивіться, якщо, так, умовно кажучи, то це близько... там, не знаю, більше п'ятиста. Можна так от це затвердити, що більше п'ятиста. Але там були, саме від цих хлопців, організовувались ще поїздки, наприклад, конкретно за дітьми. Там, ну от, в школі сиділи діти, там більше 40-ка дітей. Вот. Вони організували два шкільних автобуса і окремо вивозили в Дніпро малих дітей. Вони не рахуються, наприклад, ну, як до нашої колони, але це ті ж самі хлопці, наприклад, зробили.

Тоді ще був випадок в Дніпрі, шо... як, турбаза, яка погодилась прийняти цих дітей, а на наступний день сказали, що там, здається, 300 гривень, або шось... або більше за одного... за одну людину на проживання потрібно.

Такий був випадок. Більше п'ятиста, але конкретну кількість людей не можна сказати. В нас їздили два буса, там, по 15 місць, ааа... в середньому 12-15 машин – це 4-5 людини. Тому... в середньому, ну, складно сказати конкретну кількість людей.

А Ви почали говорити, так, да, що база погодилася, а взагалі куди... куди привозили людей? Була з кимось десь якась ще домовленість, чи ви просто привозили їх у місто, а далі люди уже самі по собі були?

Да, на жаль, не було конкре... людей, які б готові були їх приймати. В більшості випадків вони їхали, знаєте, тіпа, «на вокзал». У когось були свої знайомі. Я, коли заїжджав, привозив людей, вони в більшості всього їхали до своїх знайомих або друзів. Отак. Але якщо не було куди їхати, то ми завозили до вокзалу.

Ну, в мене не було випадків такого, що людина, там, казала от: «В мене... Мені немає куди подітись, будь ласка, допоможіть, там, мені», або «От я не знаю, шо мені робити, у мене в Дніпрі нікого немає». Ааа... От таких випадків не було, всі люди, якби, мали кінцеву точку прибуття. Це до того, шо я не знаю, не знаю випадків, щоб когось залишили просто на вулиці. А так – ну, по вокзалах, по... по... по знайомим.

Далі після Харкова мав бути Маріуполь, так?

Хм, да.

А як ну, як взагалі, я так розумію, Ви познайомилися також далі з якимось волонтерами, так? Чи яким чином?

Ааа... я... не познайомився, це була об'ява, об'ява в інтернеті. Об'ява в інтернеті. Ііі... я подзвонив, погодився поїхати і поїхав.

Десь в соціальній мережі була, так?

Да. Да.

Там бу...

Ну, конкретно не пам'ятаю.

А який був... ну, можливо, пам'ятаєте,

Що-що?

...Кажу, можливо, пам'ятаєте приблизний зміст того оголошення, на яке натрапили?

«Евакуація з Маріуполя».

І потрібно людей, які готові їздити, так?

Водій, не військо... Ага, да, там казали, шо якщо Ви не військовий, ааа... і не служите, ну, не колишній військовий і маєте машину, то ми можемо організувати вам пальне туди.

І Ви зателефонували і погодилися, так?

Да.

А коли був запланований цей перший виїзд, коли Ви поїхали вперше?

18-го вранці.

18 березня?

Так.

І, виходить, Ви виїхали вранці і поїхали, так? Яка була дорога?

Дорога була насправді легкою, от що в Марік їхати було набагато легше, ніж їхати було в Харків, бо... Вернусь до минулої розповіді. В Харків дорога була не почищена, вона була – дві колі... колії, вона була слизька, інколи йшов дощ, сніг, і дуже часто їздили військові прям по зустрічній смузі і тобі приходилось виїжджати в сніга, в кювети і дуже сильно ризикувати через це. А саме в Харків¹ була шикарна погода, максимально приємно було їхати, поки ти не доїжджаєш до блокпостів.

Пости трохи гальмують твій час, але все одно, ну, єдине, що напружено було, – це постійно виходиш, там, кожні, там, 300-400 метрів. Виходиш, показуєш, що, що в багажнику, там. Таке, документи, «куди їдеш?», «чому їдеш?» Якось так.

І там, настільки мені відомо, Ви... у Вас поломка відбулася, так, по дорозі?

Що-що?

Кажу, там даліше у Вас відбулася поломка по дорозі, так, коли Ви їхали до Маріуполя, вперше?

Поломка?

Ні, ні, ні. Машина поламалася, так, чи ні?

Ще не.

Ні-ні-ні, не поламалася?

Ні. Ааа, Ви, якщо маєте на увазі двигун затроїв?

Так-так-так, да, я щось пам'ятаю, що читала десь щось. Ну, я читала про поломку, що якась там поломка у Вас відбулася.

Я, знаєте, стільки статей... я чітко не пам'ятаю, я і намагаюсь, ну, коли згадаєш щось, ти додаєш, коли... Була не поломка, була технічна несправність автомобіля, саме між Дніпром і Запоріжжям, в мене затроїв двигун. Це було... Я розповідав сугубо для того, що я трохи такий... вірю в натяки життя. Знаєте, таке-от, доля тобі подає натяки, чого... щоб ти чогось не робив. І в мене з 18-го зранку саме це і почалось. Якщо цікаво, я розповім, якщо ні, підєм далі.

Мені цікаво.

Мені напередодні в Харкові, я повертався з Харкова в Дніпро, для... мені подарували 10 гривень, 10 гривень з «ЗСУ». Тобто це обмежений друк монетки, там, де написано «ЗСУ», і відображено сухопутні війська. Їх вийшло всього

¹ зі змісту розповіді зрозуміло, що тут респондент мав на увазі Маріуполь.

мільон, і я собі такий думаю: «Це на удачу». І поклав собі, як такий, знаєте, медальйончик на удачу, на успіх, щось подібне. Я його загубив перед самим виїздом. Потім ми домовились о п'ятій ранку з координатором, що я виїжджаю, підтверджуємось на виїзд. О п'ятій ранку в мене... я до нього не додзвонився. Люди, які приїхали на виїзд, теж не додзвонились. Виїхали ми о сьомій ранку. І я наполіг на тому, щоб я виїхав. Коли ми зв'язались з координатором цим, виїхали вже на дві години пізніше, ніж мали виїжджати з самого початку.

І саме в цей момент між Дніпром і Запоріжжям в мене затроїв двигун. Я на це не став звертати уваги, тому що був впевнений в тому, що навіть з таким двигуном я зможу доїхати, навіть туди й назад.

І... ще якийсь такий випадок був, який я просто не можу згадати, там їх було три або чотири такі натяки, щоб я туди не їхав. Ааа... І в цілому, да, мотор перестав троїти, як тільки я виїхав з самого Запоріжжя. От, він полагодився одразу. От, як рандомно затроїв, так і рандомно полагодився. Такі от, да... ось, ці були...

Ну так... І, після Запоріжжя, Ви потрапили все-таки до Маріуполя, так?

Ні, ми потрапили до Мангуша. Ми приїхали ввечері, о шостій вечора, тільки доїхали до Мангуша. Потім... потім, потім ми ночували в Мангуші. І саме через те, що мені координатор сказав, що це «на ранок виїхали – на вечір приїхали», я з собою не брав ні речей, ні їжі, нічого подібного. І це почалося з цього моменту, от, з 18-го, да. Я цілий день майже нічого не їв. Ааа... В Мангуші ми знайшли якийсь там притулок для біженців, там, ну, максимально смерділо, було незручно якось так тіснити тих людей. Я зрозумів, що я не зможу спати, але мені треба спати, бо мені завтра цілий день їхати в дорозі і ще й в Марік треба заїжджати. Я пішов спати в машину, поспали в машині, поспав в машині, прокинувся, випив кави і ми вирушили десь о шостій ранку, в сам... безпосередньо в Маріуполь. Колоною, організовано.

І Ви заїхали в саме місто, так?

Так, звісно.

Вісімнадцятого березня? Ой, не, це вже було дев'ятна...

Дев'ятнадцятого березня.

Дев'ятнадцятого березня.

Да.

Можливо, якщо пам'ятаєте, де саме забирали людей, біля чого, не пам'ятаєте?

Дніпропетровський пере... провулок, 13. Я не знаю, це було так складно забути, серйозно, це, мабуть...

А чому?...

...цю адресу буду 90 років згадувати кожного дня. (Сміється).

А чому? А чому так?

А я не знаю, я її запам'ятовував прям довго, тому що, я не знав, ну, не знав, ну, мені чомусь важливо було запам'ятати її. Можливо тому, що я їхав безпосередньо по цій адресі, прямо туди, чисто за конкретними людьми.

І коли Ви приїхали, забрали... забрали людей і виїхали назад?

Да, вранці. Того ж ранку, десь о сьомій, о восьмій вже. О во... десь о восьмій. З восьмої на дев'яту, приблизно так, здається.

Ви уже виїхали з Маріуполя?

Да.

І далі в яку сторону, куди Ви направлялися?

Таким самим шляхом, через село Червоне, здається, ми виїжджали. Це, здається, Приморський район, як мені пояснювали. Там є балка якась, в Маріуполі, ось, і ми виїжджали вже назад через той самий блокпост, який мене запускав. В цілому, всьо...

Це був блокпост тоді уже «деенерівців»? Правильно?

Тоді вже 100 кілометрів фронту було. Тоді частина Запорізької області вже була захвачена. Ми вже заїжджали на окуповану територію, то це, здається, в районі Такмака. Вже... здається... а, Такмак був вже захоплений, на той час, як мені згадується. Отак. Тому, да, це були «денерівці».

А багато було блокпостів? І взагалі яким чином перевірка на них відбувалася?

Блокпостів було багато, ааа... більше 9-ти штук на 100 кілометрів, навіть менше, ніж на 100 кілометрів. Ааааа... На кож... а, на селі – по два блокпоста, от, це точно, і ще про... проміжні були пости. Можливо, 9 – це рандомне число і, скоріш за все, їх було більше, ніж 9. Ааа... Роздягали на вулиці, перевіряли татуювання, питали: «Куди їдеш, для чого їдеш?» Почались питання «чому машина не на довіреності, а чисто на техпаспорті?» У «русні» є таке поняття, що довіреність має бути на все. І вони дивувались, чому, як можна взагалі їздити на машині просто по техпаспорту. Перевіряли машину повністю, комусь, когось заставляли зняти татую... ой, татуювання, кажу, – тонування скла. Ну, таким чином проїжджали.

І виходить, Ви тоді доїхали до місця призначення, все було добре, так, того дня? Ви того дня ж...

Да.

...доїхали?

Доїхали, все було добре. Ну, це в'їзд, це 18-е... на 18-е березня, да.

19-е?

Не, не, не. Я... Ну, я про блокпости розповідаю про дев'ятна... про вісімнадцяте.

Тобто як їхали туди?

Да. Да-да-да.

Далі як?..

А між вже Мангушем і Маріуполем був всього один блокпост, по трасі. Ну, там просто кіло... менше десяти кілометрів, здається, відстань між Мангушем і Маріуполем.

Тобто на в'їзді в Мангуш – блокпост, на виїзді в Мангуш – блокпост, але на саму трасу, яка веде на Марік, – блокпосту немає. Блокпост прям стоїть безпосередньо між початком Мангуша і Маріуполем. І якщо їхати прямо, проїжджаючи праворуч – буде Мангуш, а ви їдете прямо по трасі, там за Мангушем знов буде блокпост стояти.

І, виходить, до самого Мангуша Вам вже не вдалося доїхати, так?

Ні. Якщо виїжджати з Маріка і їхати на Мангуш, то ні. Мені не... Ні, чого? Я доїхав, 19-го березня я вже був в Мангуші, але була в мене роль трохи інша.

Там на блокпосту зупинили, правильно?

Да, зупинили.

Да, ііі...

Там всіх зупиняють.

Зрозуміло. А можете детальніше, чи пам'ятаєте взагалі, що тоді російський військовий з Вами говорив?

Да. Тупа малалетка була, якій не сподобалось моє взуття. *(Зітхає)*. Малолетка, яка подивилась на мої угі, каже: «Шо в тебе за взуття». Я дивуюсь: «Чому тебе це бентежить?», і в цілому з цього почалось таке надмірне... як воно, слово, таке, «предвзятає», але українською... слово «предвзяте»...

Я зрозуміла...

...Таке дослідження мене, моїх документів, телефону. Погукали старшого, потім сказали перепаркувати автівку і поставити її ближче під блоки. Я тоді вже почав розуміти, що шось почалось, але я до кінця не розумів, що почалось. Але я розумів, що чітко, що я вже звідси, відсотків на 95, нікуди не їду. Якось так.

Мене запросили в гараж. Ну, як «запросили». *(Сміється)*. Повели в гараж. І там почали вже прицільно допитувати, шо, як, де відбувається, чому я тут, і так далі і тому подібне.

На що Ви відповідали, що Ви евакуйовуєте просто людей, так?

Да, так і було.

А коли Ви залишили машину, то люди в машині всі там так і залишилися, так?

Ні, людей перевіряли і їм не дозволили вже сідати в машину, скоріш за все.

Машину забрали кудись, бо забрали в мене ключі. Забрали машину, забрали ключі, людей висадили і я з людьми потім спілкувався вже, коли я приїхав. Вони кажуть, що їм запропонували їх довести до Мангуша, але автівки не було більше години, тому вони пішли пішки.

Тобто Вам потім після того вдалося зустрітися з цими людьми, яких Ви везли, так? Ну, яких Ви...

Я скажу більше, як тільки подали мене в розшук, ці люди впродовж тижня тире двох повідомили моїй рідні про те, що мене от зняли на блокпості.

І коли Вас вони повели в цей гараж, був допит?.. Що саме вони... ну, взагалі яка була тоді розмова, якщо пам'ятаєте? Що вони запитували, що Ви відповідали? І взагалі настільки агресивними, неагресивними вони були? І хто були за національністю? Це були буряти, росіяни, «дегенерівці»?

Це були... була «русня». Їх можна описати чисто одним словом – «русня». Вони завжди відносяться максимально... роблять вид максимально спокійної людини, щоб ніхто не переймався ні через що, задають питання і в якийсь момент в них щось ламається в голові. Таке-от, ну, нестабільно емоційні люди, називається. Я «денеєрівців» так описую.

Що ще? Питали: «Хто я, що я?», били ііі... не вірили в те, що я можу просто приїхати з Дніпра в Маріуполь, аби забрати людей. В них це викликало якийсь такий дисонанс.

Ну, і додатком до того, там були в мене патріотичні картинки в телефоні.

І це їх ще більше почало злити, так?

Да. Вони гортали мою галерею, там, ну, я не знаю, тисячі, може півтори тисячі картинок, фотографій було. І вони кожен фотку «чэкали» і показували мені якусь фотку. Кажуть: «Оце мене злить». Там, три хвилини проходить: «А це мене ще більше злить». І: «О, а це дівчина в тебе гарна». І... І отаке от.

Насправді мене поставили спочатку на коліна, дали мені... побили, а потім в якийсь момент почали погрожувати зброєю і розправою. Перезарядили зброю на пістолет і вивели всіх з гаража, і кажуть: «Ну шо, зараз ми поговоримо». І почали казати, що «ось зараз я тобі коліна прострелю, якщо ти не будеш казати правду». І... «ти стечеш кров'ю за гаражами», ну, а ти сидиш і не розумієш, чи він тебе «на понт» бере, або він реально візьме зараз і прострелить коліно, або щось іще інше. І сміялись при цьому, їм було смішно.

А Ви, як Ви взагалі тоді намагалися себе захищати? Ну, що, що говорили?

А я був максимально відкинув емоції, намагався не, не сприймати їх емоційно. Ну, тобто... я розумів, що, ну, мені немає через що переймати, ну, тобто, є через що перейматись, але нервувати нема через що. Тобто я впевнений в собі і впевнений в тому, чомусь мені... в мене була впевненість в тому, що я... ну, мене не розстріляють, хоча я цього боявся. Я розумів, що я встряв вже в лайно, і намагався вести себе максимально спокійно і давати від... чіткий... чітке розуміння собі, де я, що зі мною відбувається і як мені потрібно робити в той або в інший момент відносно моєї поведінки. Ось... Якось так...

Ну, просто, так... як... Воно тобі допомагає не журитись, я так... таке слово скажу... жури... да, не журитись, якщо ти даєш собі «атчъот» того, де ти знаходишся, чому ти тут знаходишся і з ким ти тут знаходишся.

Ааа... Це я зрозумів, що я правильну вибрав собі, правильну стратегію на існування в тому середовищі, бо я багато людей бачив, які прям були дуже сильно пригнічені цією обстановкою. І я... не хотів, щоб мене «схавала» своя власна, там, не нара... не наратива, а мої власні роздуми «схавають» мене зсередини через те, що я буду, там, себе накручувати, що все дуже погано. Не знаю, якось так.

Я зрозуміла. А що було далі? Куди вони відвели Вас далі?

В яму вкинули в тому ж гаражі.

Це якийсь підвал, мабуть, був, так?

Ні, це просто яма, звичайна. Це був гараж якогось... при якійсь будівлі, там, мабуть, стояла колись машина. І нас просто вкинули в яму.

Хто ще був із Вами? Ви кажете «нас».

Да, нам... мені тоді підкинули двох строковиків, які в цивільному одязі намагались покинути Маріуполь, і потім ще прикордонника морського одного вкинули, але це був цивільна особа, яка колись служила контракт.

І довго Ви в цій ямі провели? Скільки часу?

Годин п'ять. Годин п'ять.

Далі Вас кудись знову вивезли?

Ну, в Мангуш, як я, я ж казав, що в іншій ролі я доїхав до Мангуша... Людей 30 завели в автобус. Завезли до Мангуша, в Мангуші простояли цілий день, ну, як цілий день, десь пів дня стояли на вулиці, чекали свої черги, поки там оформлять, допитають когось перед тобою, знімають відбитки там, таке от. *(Зітхає)*. І вкинули в камеру всіх цих людей 30... Дві... 28 здається, в камері було 28 осіб.

Тобто це все відбувалося десь біля якогось управління поліції, так?

В Мангуші – це був райвідділок. От в райвідділку нас і поселили на цю ніч. І ми цю першу, ну, ніч просто стояли на вулиці, ой, на вулиці – в камері. Ну, як «просто». Не «просто». Стояли, ну, як такі «стовпчики», бо не було місця, куди сісти.

Вона маленька була, так?

Ну, там людей, може, п'ять, мож... можуть нормально, так, знаєте... Ну, взагалі, по законодавстві, для затриманого має надаватись 3 квадратних метри на одну особу. Тому я так маю на увазі, що там «квадратів» 9 було, може 12. Така... ну, дуже маленька. Ну, нас, як... В якийсь момент стало багато людей, тобто, я зайшов – я ще сів. А потім почали інші, інші, інші заводити, заводити, заводити. І от край останніх людей, яких заводили, ставили на кордон... ну, відчиняли камеру, ставили на кордон між нами і коридором. І зачиняли цю... силою, задавлювали вже двері.

І Ви кажете, 28 людей вас там було, так?

Десь так, да.

І за вами росіяни там наглядали? Російські військові?

Ні, це були колаборанти.

А, тобто це були наші?

Да, це вже були ті, хто готов був...

Поліцейські – українські зрадники, так би мовити.

Да, да.

Тобто ті, хто вже перейшов на бік росії?

Да, вже які вже там давно, якби... які чекали. Скажем так...

А ска..

Ну, Маріуполь... кажіть...

А скажіть, будь ласка, у камері були виключно чоловіки?

Да. Але я... взагалі, да. Взагалі всюди були тільки чоловіки і жінок тримали окремо, але я десь чув від полонених, що вони тримали з жінками, в одній камері, були і жінки, і ці... і чоловіки. Здається це... а, в «лнр», в «лнр» на фільтрації, тримали людей разом.

А яка десь вікова категорія була людей, які перебували з Вами?

18-72 роки.

Найстаршому було 72?

Да. Можливо, іще старші були, але я от сам знаю людину, якій було 72 роки.

Ви познайомилися там з ним, так?

Да, це вже було на Оленівці.

А як його було звати?

А... Я тільки прізвище пам'ятаю. Казак.

Козак?

Козак або Казак. Ну, там є прізвище і Казак, і Козак. Але саме... слова не можу згадати. Коротше, сам прикол в тому, що це мужик, от реально казак. От він під 95 сантиметрів², мав такі вуса, каза... казацькі вуса, і дуже лютий погляд, і казав постійно всім, розповідав, що він, що «зараз я звільнюся, зачекайте, хлопці». Отакий прям, це чувак, 72 роки було. Я прям пишався тим, що в нас взагалі такі люди. Мені подобалось.

А про що ви взагалі між собою розмовляли у цій камері і чи дозволялось говорити там?

Да, дозволялось говорити, не було нагляду. Якщо от Ви кажете про смт Мангуш, то ми розмовляли... кожен розповідав якусь свою історію, чому він тут, і взагалі всі сконцентрувалися окремо на собі. І, ну, як я розумію, що ніхто нікого не слухав, але всі мовчали, коли хтось щось розповідав.

² Напевно, респондент має на увазі зріст 195 см.

І були такі розмови, там, ну, підтримки такі слова якісь були, «все нормально, все нормально буде», тіпа. Але всім головне було знати, чого ти тут взагалі знаходишся. Я казав, що я патріот своєї країни, ну, десь так. Тому я тут.

Чи давали Вам там їсти, пити?

Да, дали попити води, літрів 5 дали.

Літрів 5 на 28 людей?

Ну да.

А їжу? Давали?

Їжу не давали, тому я й згадав про 18-е число, що останній раз нормально їв я якраз тоді 18-го вранці, коли виїжджав з дому. І з того часу я, там, брав невеличкі перекуси і тоді вже, виходить, що другу добу я вже нічого не їв, тільки пив.

Я тоді поясню, «нічого не їсти» – це я маю на увазі, ну, «не їсти нормальну їжу». Я не беру на увагу, що і був нарізний хліб, такі, знаєте, оці дольками, маленькими такими дольчиками, на добу. Це не рахується, правильно, за їжу?

Ну, важко назвати.

Добре.

Але, виходить, отут Вам в Мангуші давали цей хліб нарізаний?

Ні, в Мангуші не давали, давали далі. В... 20-го числа вранці нас забрали до Докучаєвська, і в Докучаєвське вже давали хліб.

Це також була якась колонія? В'язниця?

Це була... був райвідділок міста Докучаєвськ.

Там так само Ви були у камері, так?

Да, так само були в камері, але трохи іншого формату. У нас тоді було 15 людей в камері і вже можна було десь лягти. Ну, лягти так, «платнічком», бо... що я запам'ятав з тої камери – це веселі були пацани, які прикордонники, яких «русня» взяла в полон, і їх шкарпетки ліворуч-праворуч від твого обличчя. Бо інакше неможливо було.

Тобто це були вже не ті, не ті люди, з якими Ви сиділи у Мангуші, це вже були якісь нові, так?

Частково.

І тут вже давали хліб, так?

Да, давали хліб.

Хліб і вода, і більше нічого?

Чай.

Чай... Скільки часу Ви тут провели?

Десь 20-те... 20-те, 21-ше, можливо, 22-ге.

А куди відправилися далі?

В УБОП³. В Донецьк.

І яка ситуація там була? І також так само, там в райвідділку Ви були чи де?

Там дуже сильно пресингували морально, з самого початку. Ммм... От, тобто, людина, яка тебе перевіряла...

Ааа... Можливо, я важливу деталь упустив, бо я дізнався, що людині, наприклад, роздягатися при якихось посторонні... сторонніх особах, це дуже сильно стресує, людина при цьому, психологічно. Бо при кожному прийомі людей, їх всіх роздягають, і ти без трусів присідаєш три-п'ять разів, аби перевірити, що в тебе немає нічого в дупці.

І це, виходить...

Ну, це... «супутствуєт», там, якимсь побиттям і моральним приниженням гідності людини.

Це перед тим, як Вас...

Це кожен раз, коли ти приїжджаєш до якоїсь нової організації, типу, нового райвідділку або нового поліцейського.

А скільки часу Ви тут провели, вже у цій камері?

В Докучаєвське?

Ні-ні-ні.

Чи в УБОПі?

Вже в...

В УБОПі?

Да.

В УБОПі десь теж 2 доби.

І далі знову Вас перевезли?

Да, далі знов повезли. Далі повезли... Ну, УБОП – це місце, де вже безпосередньо починається рахувати твій термін перебування. Дні, які до того, до того, як ти потрапиш до «опера» з УБОПу...

У... УБОП? (інтерв'юєр уточнює назву)

УБОП.

А, УБОП

...це термін не рахується взагалі нікуди. Нікому. Ти потрапляєш в УБОП, тебе допитують, починають проти тебе вести, вести якісь слідчі дії, в цьому ж, в УБОПі, і проводяться допити людей, які потрапили там в цей же полон. І вже потім (а що потім?)... тебе відправляють далі на ІВС⁴, і після ІВСу вже відправляють на Оленівку.

А цей УБОП, він був в самому Донецьку, так?

Да, в самому Донецьку.

³ українською УБОЗ –Управління боротьби з організованою злочинністю (рос. – Управление по борьбе с организованной преступностью – УБОП)

⁴ українською – ізолятор тимчасового тримання (ІТТ); рос. – изолятор временного содержания (ИВС).

А Е...ЕВС?

ІВС – це теж в самому Донецьку.

Як взагалі відносилися там до Вас?

Як до свиней. Ну, можливо, до свиней краще вони відносяться. Не знаю, як це пояснити. Ну... мені не перший раз задають таке питання. А я до сих пір не можу підібрати слова, щоб описати стан, ну, як... як до тебе відносяться. Ну, це складно.

А чи не було, можливо, коли Ви пере... перебували вже тут, в Донецьку, чи не було... н-не знаю, людей з полку «Азов», військових наших чи, там, не знаю, інших?

Військові були, з «Азову» не були. З «Айдаром» спілкувався, з пацанами.

Вони також там перебували?

Да. Ну, на... на... ні на... на Оленівці не було з «Айдару» пацанів. Це... мене... квітень, в квітні... в квітні, в кінці квітня перевели знов на Донецьк, в цей ІВС, і там був пацан з «Айдару», якому потім висунули підозру в тероризмі, і... і я чув, як з ним спілкувались. Мене якраз туди заводили, ну, це в коридорі було. Да, тому тільки з «Айдаром». Ну, і окрім... і інші військовополонені, там, 36-та, 33-тя, 56-та, 63-тя, 501-й батальйон, Нацгвардія...

А Ви, кажете...

...Прикордонники...

... Чули, як з ним розмовляли, як?

Да, йому сказали: «Нааа, сука, підписуй, тобі...» щось там, матерні слова були, і «щоб ти, чорт, запам'ятав, тіпа, ти не з 20-го числа в полоні, а от зараз», там, 21-е число – йому висунули підозру, але сьогодні 20-е, і... а, сьогодні 23-є, а йому 25-го – підозру... Шось таке, короче, що йому наперед треба було запам'ятати ці цифри, бо його будуть бити за те, що він не згадає, за що його затримали, коли його затримали і яка в нього стаття. Йому це треба було вивчити. Пацану з «Айдару»...

Це березень місяць, правильно? Ви, ці цифри... Чи то вже квітень?

Це кінець квітня.

Це вже кінець квітня...

Да, да.

Відправили Вас до Оленівки?

Да.

А в яких числах?

26-27-го приблизно. Можливо, трохи раніше, можливо, пізніше.

Березня?

Да.

І виходить, що десь Ви пробули там місяць?

На Оленівці? Да.

І потім уже знову повернули до Донецька, і вже в Донецьку знову... ну, Ви познайомилися з цим хлопцем, так?

Да.

А як його звати?

Не скажу, не пам'ятаю.

Як взагалі проходив цей місяць в Оленівці, яка там була ситуація взагалі? Ну, знову ж таки, яке було... яке було відношення?..

Хардкорне.

...З ким спілкувалися, з ким знайомилися, про що розмовляли, давали їсти, не давали? Взагалі, як проходив цей місяць і чим Вас там займали?

Так, давайте по порядку. Я не зорієнтуюсь з Вами про все розповідати, всього дуже багато інформації, давайте ваприси краще, предметно...

Добре...

...Буде питання і, там, відповідь, там, максимально коротко, бо трохи всьо розгорнуто.

Добре, домовилися.

Так легше.

Добре. Коли приїхали до Оленівки, так?

Так...

...Як... знову ж таки, як Вас там прийняли?

Як «зеків»-рецидивістів, знаєте, таке відчуття, що ти, можливо, десь не пам'ятаєш, але ти скоїв, там, не знаю, грабував... коротше, там, людей з обмеженими можливостями, гвалтував маленьких дітей і різав їх, не знаю... в батьків, у них на очах. І оце тебе привезли, зараз будуть «казніть». От приблизно отаке відчуття. О, класно, класно я описав?

Прекрасно просто, чудово...

Умгу... От, от приблизно таке відчуття в тебе, що ти прям маньяк недоношений. До тебе так і відносяться, коли дізнаються, чому ти тут знаходишся.

А там уже багато людей перебувало?

Да, там було багато людей. Ну, тобто в камері... там в них камери, десь 6-8 людей в середньому може знаходитись, вже було 26. Але камери такі, досить великі, і тому 26 людей ще могли спокійно лягти на підлозі і було, ну, умовно зручно.

Виходить, там спали на підлозі, ніяких ліжок, про ліжка мова не йшла?

Були... матраци. Там матраци давали. Не всім, але давали. Це було ДІЗО⁵ на Оленівці, конкретно – окремі камери, там були матраци.

Особисто у Вас був цей матрац?

⁵ дисциплінарний ізолятор

Ні, особисто мені не дали. Мені особисто, хм... танкіст, там був маленький танкіст, і він ліг на дві подушки... на три подушки між стіною і матрацами, і йому було зручно там. А я ліг на його місце. Отак в нас ще побратими нам, мені допомагали трохи.

Не пам'ятаєте, як звати його було?

Здається, Денис. І він постійно вимахува... ну, вимахувався, да, і трюлив... Там дід був, постійно такий насуплений, ходив там, жалівся на все, і цей Деніс, користуючись дистанцією, тому що там від діда до Дениса було багато людей лежало, він його постійно чіпляв, там, наприклад, ну, сміявся з нього, жартував. І дід на нього реагував, і він не міг його дістати, цей Денис просто комік. Крутий чувак. Дав мені місце, дякую.

Там, знову ж таки, були військові і цивільні, так?

Так. І військові, і цивільні. І... всі були. І прокурор був, і суддя був, і колишній прокурор був, і поліція була. Ну, поліція окремо сиділа від нас.

Про що між собою взагалі говорили там?

Та в цілому, перші тижні ти розмовляєш тільки про себе, як тобі погано. Але з кожним разом, коли ти згадуєш, що тобі, ну, погано, тому ти думаєш, ну, якщо про це кожен день казати, то тобі дійсно буде хірово. Тому ти починаєш міняти теми і розмовляєш на якісь нейтральні, шукаєш, там, ааа... єдинодумців... ммм.. розпитуєш про них, про їх життя, навіть не нейтральні... Ми... ми з цим, з цим... Шатурський Валентин, Валік – ми з ним спілкувались про автівки, про дружин, про його життя, про моє життя, про становище в Україні, про політику. Таке.

А їсти тут Вам як уже давали?

Хм, я перший раз тоді за цей тиждень поїв хоч шось. Дали кашу..., макарони давали. Да, макарони дали. З хлібом. І вони так «залетіли». Так, круто «залетіли». Був чийсь жарт ще: «А в тюрмі сьогодні макарони?» (*Сміється*).

А далі як? Взагалі, як часто давали їсти?

Тричі на день. Ну, якщо то можна назвати їжею, то тричі на день.

Це були якісь каш...

...Інколи двічі на день...

Каші, макарони...

...А інколи один раз на день. Коли вони не забували нас погодувати, то тричі. Ну, це була каша, пшенична, без нічого. На ранок каша з хлібом. На... в обід був... був «перше» і «друге», це був пів половника супа, ну, юшки з макаронами... ну, «макаронами» – це там 2-3 макаронки, і пів половника юшки з картоплею – це там десь 1/15-та картоплі тобі потрапляється. Вони називали «першим» і «другим». І хліб. А на вечір давали ще чай.

А чи не випускали надвір за цей місяць? Чи була можливість вийти надвір?

В мене була. Бо я «казирний». Шуткую. Пацанам з камер нікого не випускали взагалі. Тобто, я заїхав, вони жалілись на те, що їх вже декілька днів не випускають на вулицю, хоча до цього випускали в «прогулочн...», «прогульо...», «прогулочний дворік», я назву його так. Бо це ж законсервована зона, там мають бути такі ділянки, де можуть... «заточені» люди там гуляти, бо кожен має на це право, але не ми, і ці... дишем 24 на 7 в чотирьох стінах.

Ага, тобто...

А потім... Угу, да?

Кажіть.

Нє, нє, нє, давайте по черзі, питання.

Да. Чи... За... за весь місяць Ви не виходили надвір?

Я виходив.

Як так сталося?

Мене перевели на бараки. Частина людей, бо перевели на барак. Барак – це двоповерхіва... двоповерхіва будівля, яка (а що яка?..) яка має в собі якісь кімнати і територію, яка біля цієї будівлі обнесена заборами, «калючей провалакай», в якій можливо ходити по цій будівлі і по... по вулиці, ну, по подвір'ю.

Ви не знаєте, чого Вас туди перевели, для чого?

«Казирний», тому що. Хм, ні, там багато людей випуска... ну, переводили на бараки. Ремонт робити ж.

Тобто там, там доводилось працювати?

Да, да-да.

І, можливо, краще починали годувати?

Навпаки.

Навпаки?

Менше їжі стало, бо на бараки носили «баландьори». Ну, біля ДІЗО стояли дві польові пічки, які... польові кухні... які перше спочатку годували ДІЗО, а потім бараки. І ми постійно стояли на... ну, як стояли, чекали цих «баландьорів», поки вони притащать тобі їжу і ти станеш в чергу. Людей 150 нас на бараці було... 150-210, шось таке, різні цифри були постійно кожного дня. І ти стоїш в черзі, чекаєш, поки дадуть тобі тарілочку з їжею. Тарілочок було десь 30 штук, ложок ще менше. Отак. Отак ми там відпочивали.

Тобто було таке, що навіть хтось міг їсти без ложки, так? Руками?

Да. Да, хлібом... хлібом, або робили там дерев'яні ложечки.

Вам доводилося так їсти, хлібом без ложки?

Ні, я чекав. Ложку. Така «двіжуха» стоїть, всі їдять, кажеш... дивишся, хто там доїв, заглядаєш кожному в тарілку, хто доїдає, кажеш: «Залиш ложку», і тобі залишають ложку. Уявляєте, як це жити...

Зрозуміло, що та ложка не мисться, просто береться і їсться.

Миється? Ну... воду ми побачили десь, щоб помити ноги. Просто помити ноги. Це було десь через тижні два з половиною.

Уже після того, як... Якщо рахувати від Оленівки, так? Чи загалом?

Ммм... Мабуть, загалом. Да. Да, десь два тижні я помив перший раз ноги. І то вода така була, там... Сказали, казали, краще цього не робити.

А взагалі за весь час вдалося сходити... ну, хоч раз?

Да.

...Кудись нормально.

...Вдалося сходити. Ми на бараках... ааа... прикінець, в кінець мого перебування на Оленівці, там, я якраз помив голову тоді ще. Ну, тобто, у нас було, там, посуд, не посуд – таке велике відро, миска. Ми зробили сам... цей, не паяльник, а кіп'ятільничок, вода була вже, на, на оцьому бараці, на який нас перевели, на єдиному бараці зі всієї Оленівки, була вода, прям, прям от в бараці. І користуючись цим моментом, ми швиденько в кімнаті взяли собі накип'ятили, і я помив тоді голову. Ну, голову миєш звичайним милом, але облегшення є таке невеличке. Сохнеш, випираєш речі, тобто десь через місяць я перший раз купався.

А скажіть, будь ласка, чи не було таке, щоб росіяни, не знаю, вигукували якісь фрази на кшталт, там: «Україна капітулювала». Або, я не знаю, там: «Всі, всі, всі здалися, прийшла до влади росія», тепер, там, «росія нова ваша...» ну, там, там, «путін ваш президент»?

Я не можу конкретно сказати, я можу сказати особисто за себе: я якщо і чув таке, в мене була... я себе якось налаштував на те, що все, що вони кажуть, – це абсурд і провокація, і їх взагалі не можна слухати і максимально не сприймати. Тому я чув такі речі, що «Київ взяли», я чув таке, що «Запоріжжя взяли», ааа... багато таких речей, але, ну, не сприймаєш в більшості випадків, тому що ти ж розумієш, де ти знаходишся. Ну, це ще з 19-го пішло. Треба просто зрозуміти і прийняти ситуацію.

Потім з Оленівки далі перевезли знову до Донецька, повернули, так?

Так.

Багато хлопців тоді вивезли?

На Оле... З Оленівки?

Так.

Ну, періодично. Там взагалі кожен день, здається, етап, або через день етап був. Ну, а в більшості випадків привозили саме на Оленівку, а не забирали з Оленівки.

А взагалі...

Да?

...Взагалі багато людей там перебувало? Ну, приблизно хоча би...

На Оленівці?

Так.

Від двох, двох з половиною тисяч – це коли завезли «марпехів», здається в 15-тих числах... квітня.

А потім, коли вивезли з Оленівки Вас до Донецька, не пам'ятаєте, десь яке це було число?

20-те квітня.

20-те квітня.

Да. Такі дати не забуваються. *(Сміється).*

Далі, коли привезли до Донецька, це знов була та сама колонія, так? Не колонія, а...

ІВС.

ІВС?

Да.

Скільки?...

Це був той самий ІВС, в якому я знаходився з 20-го квітня. Ну, тобто, якщо це важливо, мене 20-го привезли на ІВС, 22-го забрали на Оленівку... ааа... з 22-го до 23-го я перебував на Оленівці, і з 23-го по 15-те червня я перебував на ІВСі знов. Тобто в мене було таке... «таксі» туди-назад, туди-назад.

Тобто з Оленівки до Донецька і потім з Донецька, з цього ІВСу, знову повернули в Оленівку?

Да, а потім з Оленівки знову на ІВС.

15-го червня?

Нє. Це 20-го – з Оленівки на ІВС, 22-го – з ІВСу на Оленівку, 23-го квітня – знов на ІВС, і з 23-го квітня до 15-го червня я знаходився на ІВСі.

А...

Так?

...Що цей час Ви робили? Ну, з 23-го по 15-те. Просто сиділи, тут вже не було ніякої фізичної роботи?

Ааа... на... Нє, на ІВСі не було фізичної роботи. Були роботи тільки на Оленівці. От, в той місяць відбулись таких більше подій, ніж за інші два. Тобто сама, сама кульмінація, там – це саме на Оленівці відбувалася, а не на цьому... не на ІВСі, хоча на ІВСі теж було досить, прикольно.

На Оленівці працювали, заставляли працювати. Так без... копати городи, прибирати територію, носити воду, варити їсти, фарбувати, шкрябати, білити – це все робили люди, яких затримали, які потрапили в полон, і якщо ти відмовлявся, то тебе... ну, фізично змушувували це робити.

А чи не було такого, щоби перед Вами когось розстріляли? Або Ви чули, що когось розстріляли, тут в Оленівці? Хто відмовлявся, там, категорично працювати, не хотів піддаватися? Чи не було такого?

Щоб розстріляли – ні, такого не бачив.

До речі, Ви не перша, хто питає, чому це так важливо? Ну, я розумію, чому це так важливо, але, можливо, були випадки такі, що таке відбувалось? Хтось розповідав?

Я просто чула про полонених. Так само спілкувалася, до речі, недавно з хлопцем. І він казав, що там, де він був в колонії, він був в Василькові, Запорізька область, – там людей катували і закатовували... до смерті...

Ну, конкретно, щоб розстрілювали, не було, але, ну, я думаю, ну, а раптом, ну, тим більше... ми знаємо «русню» – їм вистрелити, це нічого не варте. Ну, тому й запитую, чи не було такого?

А взагалі який... який був графік роботи там, о котрій прокидалися, о котрій лягали? Ну, умовно...

О шостій десь, о сьомій була перевірка. Ааа... і десь ввечері, десь об одинадцятій могла бути перевірка. Так як такого графіка не було, але приходили з адміністрації, казали: «От сьогодні, тіпа, зараз ти будеш працювати», «ось на зараз треба стільки-то людей», і все, і починає старший бараку розбирати людей, які будуть працювати.

Потім після цього...

В мене... Я... Я перепрошую, я за секунду зараз відповім.

(Перерва зв'язку, коротка пауза).

Алло.

Так.

Прошу.

Да. Що було далі... далі після 15-го червня?

Ааа... після 15-го червня був... була поїздка додому.

Як це... взагалі трапилось?

А як я поїхав додому?

Так.

Ну, я приїхав в УБОП 14-го ввечері. Бо 14-го ввечері мене випустили з ІВСу. Сказали, тіпа, все, тіпа «теряйся» звідси. Я кажу: «У мене нема ні документів, ні грошей, я не місцевий, мені немає куди подітися». Вони кажуть: «Я ж тебе тут не залишу, тіпа, іди. Завтра рано... на ранок приїдеш до УБОПа, забереш "фільтрацію"». Думаю: «Супер». І... поїхав в УБОП, бо не було куди їхати.

Ну, там була історія, що єсть якийсь волонтерський центр, але він якраз біля УБОПу знаходиться, – його там не знайшлося. І я пішов до УБОПу, кажу: «Ну, от я, давайте мені "фільтрацію"». І ще на одну ніч заточили мене в камері.

Ааа... я 15-го на ранок, десь об 10-й, об 11-й, при... погукали, віддали документи, віддали цей фільтраційний шматочок папіру. І я поїхав на трамвай, на «Золоте кільце». На «Золотому кільці» є обмінник, є «вай-фай». А так як мені віддали мій телефон, я одразу через «вай-фай», через «вай...» через «телеграм» набрав своїх рідних, волон... потім, координаторів і поїхав... поїхав

на Волноваху на автобусі. На Волноваху за мною приїхав хлопець, відвіз мене на Мангуш. В Мангуші я переночував, і на вечір 16-го мене привезли в Бердянськ.

Скільки загалом часу зайняв весь полон? Скільки днів Ви були в полоні?

Так, ну, з 19-го березня по 15-те червня, як я рахував, – 88 днів.

88... Стоп, 15-го червня Ви були в Бердянську?

Ні. Я 15-го червня був в Донецьку.

А коли були в Бердянську?

16-го, ввечері.

Ага, 16-го ввечері. І вже потім після Бердянська відправилися додому?

Да.

А з Бердянська без проблем вдалося виїхати?

З проблемами.

З якими?

Мене... ледь не забрали в комендатуру. *(Сміється)*.

Чому?

Це було максимально тупо. Я познайомився на Бердянську з волонтерами. І через них почав евакуйовувати людей, які хотіли виїхати з Бердянська. Так вийшло, що я потім... ну, я не буду всього розповідати. Я поїхав з хлопцем, який їхав з Мелітополя, на його машині, і в мене в телефоні залишилось... Я весь телефон не чистив, я видалив лише «інстаграм» і «телеграм», основні такі резерви. А «фейсбук», наприклад, і «вайбер» залишив, щоб «замилити око», щоб не цей... не привертати увагу, бо телефон, майже весь порожній, привернув би більше уваги.

І-і-і... в цьому... в «вайбері» від жінки було повідомлення. Повідомлення такого характеру: «Дві літні жінки, мама й доця, там, 50, 70 років їм, без грошей, хочуть евакуйовуватися з якогось там села з-під... з-під Бердянська, там, недалеко від Бердянська». І, так як я евакуйовував людей, я їм пишу: «Я можу вас, там, вивезти звід... Де ви знаходитеся?» Вони пишуть, де вони знаходяться, і потім таке повідомлення: «Ваєннаобязаний син хоче виїхати... хоче виїхати із, – тіпа, – аккупірованної території». Це таке повідомлення було.

І... я такий... Я до цього відношення не маю. Я пишу людям, які хотіли виїхати – мама і доця, 50, 70 років, без грошей. Вони кажуть: «Ми такого не писали». Думаю: «Все, супер», і перестав відповідати. Вона видалила повідомлення, де вони знаходяться, а «вайбер» пише: «Повідомлення видалено».

І-і-і... до чого я це все розповідаю? Коли от перевіряли мій телефон, людина, яка перевіряла, не вміла читати російською, і вона читала, що це військовий, хоча там написано «військовозобов'язаний».

Він каже: «Все, виймаєм речі з машини, ти, тіпа, приїхав». Це на Василівке було. Я кажу: «Стой, я не можу витягати речі з машини, бо я їду з Запоріжжя». Ми орієнтуємось на різні цілі. Він: «Давай-давай, витягай з машини все, ти, тіпа, тобі «торба». Якого військового ти хотів вивезти, якого ти військового хочеш евакуювати?», туди-сюди.

Він гукає свого напарника, і напарник – алілуя! – вміє читати і каже йому, це не військовий, це військовозобов'язаний. Тобто, от, наприклад, от, і показує на мене, каже: «Ти ж теж військовозобов'язаний. Тобто ти приїдеш туди, і тебе можуть... погукати в армію, так як... так само, як...», – показує на цього чувака іменна. Тіпа, «вот ми в рассії, військовозобов'язані, тому ми можемо служити». І питає мене: «Так?» Я кажу: «Звісно, так».

Вони там щось спілкувались, хвилини 3-4, віддали мені телефон, документи. В мене спітніли долоні (*сміється*), і я відправився далі.

Отакий в мене ще етапчик був. Там історій насправді багато таких кумедних, але в цілому виїхати вдалося без проблем, якщо не враховувати цю ситуацію.

Скажіть, будь ласка, ще, насамкінець, як Вас... взагалі, чи помінялись, чи змінилися, можливо, якісь погляди на життя за цей період? Я не знаю, чи змінилися якимось внутрішньо, перебуваючи ці 88 днів у полоні?

Ммм... Да, насправді, здається, змінилось. А... (*зітхає*) Як саме? Ну, мені складно по собі аналізувати, бо... збоку видніше, насправді. Але я навчився дивитись на людину, яка позіхає, і не позіхати разом з нею. (*Сміється*).

Після такого взагалі всі ситуації, ну, тобто, які люди називають проблемами, ти не вважаєш за проблеми взагалі. У мене... в мене таке життя, що у мене кожні, там, роки 3-5 вставляється така ситуація в житті, яка... ну, якимось закаляє, не пам'ятаю, як називається...

Загартовує...

Загартовує, да. От в мене, там, в 20 років була максимальна стресова ситуація, тепер в 25, передцим було в 17, в 12 років теж були такі ситуації, які... ну, в своєму віковому порозі якимось сильно загартовують. Тому трохи страшно стає думати, що там буде далі, але сподіваюся на краще.

(*Сміється*) Критики до цих... шуток, жартів і комедій знизився, набагато сильно. Бо там, якщо мати таку критичну думку до жартів, яку я мав до того, як я туди потрапив, можна, ну, реально загинути від своїх думок. Приходилось сміятися з несмішних шуток.